

542

124/201 d

ACC. N:R

M. 10411: 1-13.

Landskap: Skåne, Småland Upptecknat av: Bengt Håkansson
 Härad: Ö. Göinge, Albo Adress: Kvarnatorp, Truvhult
 Socken: Örkensud, Vivestad ^{Hälmtings länning}
 (Berättat av: H. G. Kroon, Agneshult)
 Uppteckningsår: 1947 ^{128/201 d} Född år 1894 i Vivestad

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Hälmting

s. 1-13

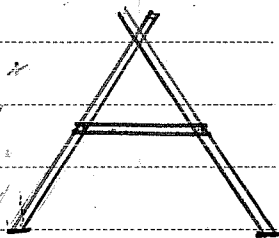
Luv. 57.

Sid. 10-13

Skriv endast på denna sida!

Halmtak kan såväl göras örskens och söskens som det vägränsande Nirestadens i Kronobergs län, endast bevarats på uthus. Takets rinning var konstruerad på följande sätt. Taket uppbars av sporrar eller spänner som de också kallas och hade detta utseende:

Sparrarnas nedre del kallades "tän", och den fästes vid väggens evanträd med tränaqlar. Sparrarnas övre del kallades "racken". Här hade samma anordning som skett så att man såg ett halvt i halvt, men sparrarnas ändar ändas gingo förbi varandra och bildade ett kryss. (Se bild). I detta kryss ledes en rund stång längs hela taket och tjänade till stöd för halmens. Något ovanför sparrarnas mitt insågades den s. k. "kanabjälken", eller "kanakandlet" som det också kallades. Även detta fästes med tränaqlar. Förståndet mellan sparrar

ne var olika, och varierade mellan 3 och 4 halvor.
På sparsna naglades läkten fast med träsnaglar.
Första läkten lades över ovanträdet och sedan var
det tolv tunnars avstånd emellan dem. Läkten
var rätt grova och täljda på båda sidor de varo
ej av tjälvna slantar. Alla nedert lades ett
s. k. halmträs, som påstades på det sätt att man
lade korvare in naglar i ovanträdet på vilket
halmträsk vilade. Dessa ^{mycket tj.} var tjockare än läkten
och skulle tjäna till stöd för takborsen, eller
lägga bägget och hindra att detta lutade neråt.

Endast grov råpalme användes. Den repa-
des på en "halmepå", som var tillverkad av en
plantstilk och som fastsattes i loqräggen. I plan-
kan varo insatta fyrkantiga träpinningar. Genom
repningen frånskildes mjuktare och lösa palm-
delar. Den bands sedan i små kårvar. Dessa hög-
gor jämnas i strotändan med en bil, av samma

sort som användes vid timmerbygging. Den var nu färdig och användes. Säden tröskades med slagan. Slagan bestod av den s. k. "slalen", som skulle banka säden, samt "hännelen", vilken tröskvarlen höll i händerna. Slalen var oftast av bark, och hännelen av ett gammalt rårse-skaft som var glatt och gick lätt i händerna. Slalen och hännelen förenades med ett band av garrad ålskin. Om detta band virades sedan lindkast, så att slagan erhöll näring styvhet och styrka. Takhalmen gjordes ej i ordning i samband med tröskningen. Den ströks på säden kallades sekare, den som tröskats och skulle användas till fjäder eller takhalv kände i stora beuntar som kallades "slippor". Av dessa becred des takhalmen. Nass eller dylikt förekom ej. Okundet kändt ej känt. -

Wid tröskningen av takstället tillgicks så

att man lade ut halmbärvarne med lämplig
svellrum, beroende på hur tjockt man ville ha
läret. Man lade sedan på läften och fäste denna
läst. Under läften beredde man nu ett halmen
till lämplig tjocklek & benjämnades till med
en "täckbräda", av ungef. 2 alnar längd och 1
tum tjocklek. På ena sidan var denna täckbrä-
da försedd med halvtumsdjupa refflor, som gin-
ge i brädans längdriktning. På brädans motsak-
ta sidan var ett skaft eller handtag fastsat.
Med denna bräda jämnades
halmen till. Vid första varvet
bands i det andra läret, och ~~och~~ över på detta
lades sedan ett nytt varv som bands i tredje lä-
ret, detta för att takborsen skulle på erforderlig
tjocklek. Man hade i regel en mest hjälpare. Han
hade att bära upp halmen och hade i övrigt samma
göromål som den som stod för täckningen.

Vid täckningen gick man från vänster till höger och var det ett litet tag lade man ut det i kämpsliga skrift. Ett dylikt skrift kallades i Wierstads socken för ett "bleg", och i Eriksned för ett "steg". Takstegen var i de allra flesta fall tillverkad på gården. Den var gjord av tvänne grova slantar, ibland blomma för hand och ibland sågare. Längden pållade sig efter byggnadens höjd. Stegens pinnar var av en eller också av små undertryckta granar, ibland av klusven ek. För dem som arbetade på taket byggades en täckstege, tillverkad av två runda slantar, som var sina emellan förenade med 5-6 grova pinnar. Bredden i en dylikt steg var omkring en alm .

Den bars upp av grova reor som ^{lades} hängo upp till ryggingen och där ^{lades} stänges som lades på takets andra sida. Repen låste fast ^{stegen} täckstege ^{omman} när denna süllets upp, på det sätt att repet som

sednaste 50 åren. Det var hyvlad takspån som
beqvämaste. För cirka 40 år sedan köjade man
använda asfaltspapp och därmed täcktes så gott som
alla inbyggen. Man lade även papp på gamla
spåntak. Pappren visade sig föga hållbara och spå-
nen kom åter till heders. På de sednaste 25 åren har
man allmerre köjat övergå till hård takbetäck-
ning även på ladugårdbyggnader.

Upphålltakens konstruktur brukar vara nog
på ett det är förenat med mycket beqväm att fram-
ställa halmen i envärdast skick. Den går ej att
nu anskaffa. Takläggarnes arlöning var nog
en delon, som i några mån på det sig över van-
liga grovarktektens. Stågan uphålls sammanlut-
ning ganns ej. Keimans deltog ej vid halv-
täckningen. Känner ej till några anmärknings-
värda olycks händelser. Förvid jag som min far
sysslade med halvtäckning, beredvid annat

ACC. N:R M. 10411: /3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

annat arbete.

Uppgifter om kalntakens läggning
hava lemnats av förutnämnde Karl Kroon.
Tärrigb är det egen erfarenhet. I hela Örtsenab.
parken torde det fin. ej stå ett uppläta en enda
person kunnig i kalntäckning.